

INTERVIURI MAGISTRALE

CZU [262.12:94(498.7)](092)(047.53)=135.1

MITROPOLITUL GURIE GROSU – O PERPETUĂ CINSTIRE A MEMORIEI: SILVIA GROSSU ÎN DIALOG CU RAIA ROGAC

Breviar biografic

Silvia GROSSU. Născută în raionul Soroca, licențiată a Facultății de Jurnalistică a Universității de Stat din Moldova (USM, 1975-1980), studii de doctorat (1989-1994). În 2002, susține la USM doctoratul în istorie cu tema *Valențele presei clericale din Basarabia (1918-1940)*. Stagii științifice la universități din România (Sibiu, 1994; Iași, 1999; Cluj, 2001), Italia (Roma, „La Sapienza”, 1996, 1997), Spania (Madrid, „Complutense”, 1998), Rusia (Moscova, Universitatea „M.V. Lomonosov”, 1997).

Din anul 1982, este angajată la USM, la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării: asistent, lector superior, conferențiar universitar (din 2003), prodecan (2008-2010). Stagii de competențe profesionale: cursuri de măiestrie pedagogică (2002); Școala Superioară de Jurnalism din Lille, Franța, și Bosnia-Herțegovina (ESJ, 2004, 2005).

Autor: studiul monografic *Presa din Basarabia în contextul socio-cultural al anilor 1906-1944* (2003), suportul de curs *Retorica: Note de curs* (2006; ediția a II – 2009), monografia *Mitropolitul Gurie Grosu – discurs identitar* (2023). Circa 90 de articole și studii de istorie a presei, teoria argumentării și retorică.

Coordonator: Vol. I, *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură* (2007), culegere de articole și studii despre Mitropolitul Gurie Grosu al Basarabiei (1877-1943), 16 planșe; Vol. II, *Mitropolitul Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei* (2016), culegere de studii istorice, lucrări didactice și traduceri ale înaltului prelat, 16 planșe; Vol. III, *Mitropolitul Gurie: Procesul și apărarea mea* (2016), 16 planșe; Vol. IV, *Mitropolitul Gurie și revista „Luminătorul”*, în colaborare cu Viorel Cojocaru (2022). *Mass-media, între document și interpretare* : Studii și cercetări de istorie a presei. Culegere de comunicări științifice de la Congresul V internațional de istorie a presei (ARIP, Chișinău, 26-28 aprilie 2012) (2012); *Mass-media: între document și interpretare. Tezele comunicărilor științifice și cercetări de istoria presei*. Studiu trilingv, în colaborare cu Maria Danilov

(2012); *Prima promoție: Facultatea de Jurnalistică (1975-1980)*. Album (2020).

Vicepreședinte (și fondator) al Asociației Române de Istoria Presei (ARIP); membru în colegiul redacțional al *Revistei române de istoria presei* de la București (din 2007). Director executiv al Secției Moldova a Uniunii Internaționale a Presei Francofone (UPF, 1997-2025); redactor-coordonator al publicației în limba franceză *Courrier de Moldavie* (din 1997); inițiatorul și animatorul Concursului anual de eseuri în limba franceză „Le Coing d’Or – Gutuia de Aur” (2006-2025).

Raia ROGAC: Dragă doamnă Silvia Grossu, acum, la depărtare de câteva decenii, aș putea spune că anume evenimentele dedicate Mitropolitului Gurie Grosu sau, mai bine zis, scoaterii lui din anonimat, ne-au apropiat sufletește. Dumnezeu a vrut ca de munca de cercetare să fie preocupați strănepoții acestui mare prelat, care a jucat un rol important în deșteptarea națională. Și iată că voi – Igor, soțul, liant direct, și Silvia, soția, liant prin alianță – desfășurați o muncă spornică și un studiu continuu dedicat acestei mari personalități. Pas cu pas, vom ajunge la realizările de astăzi și perspectivele de a le extinde. Dar să începem cu un mic istoric. Când ați descoperit că sunteți rudă cu acest mare cărturar?

Silvia GROSSU: Propun să începem istoricul de mai devreme. Mi-a fost dragă istoria într-atât, încât la școală, uneori, profesorul de istorie mă îndemna să predau eu lecția. Apoi am prins drag de ziarele și revistele vechi, care mă purtau în vremuri de odinioară. Presa este un cronicar sânguincios, care consemnează ceea ce are loc cu adevărat aici, azi, cu acești oameni. Măine deja va fi istorie, dar nu una sea-că, fără de culoare, ca cea din manuale, ci una vie, mustoasă – viață adevărată în secțiune transversală. Eu sunt împătimită de istoria presei. Cursul de „Istorie a presei naționale”, elaborat la îndemnul profesorului Valentin Clobuțchi, și editat în anul 2003, mi-a deschis a doua respirație. Pentru studenții pasionați de istorie

Ultima imagine a Mitropolitului Gurie. București (1941).

am inițiat un simpozion doar de istorie a presei, care a avut 15 ediții la noi, la facultate. Nici nu puteam accepta toți doritorii de a participa. Era o adevărată sărbătoare a demnității de neam și a vredniciei profesionale. Și cea mai mare descoperire a fost pentru mine, apoi și pentru studenții mei, activitatea de mare înaintaș pentru profesia noastră a Mitropolitului Gurie – fondator al primei (de altfel, și cea mai longevivă) revistă în limba română din Basarabia – *Luminătorul* (1908-1944), autorul primului abecedar cu grafie latină (1917), de pe care au învățat carte și părinții mei! Drept că și soarta lui tragică de după anii de dedicație cauzei naționale m-a marcat pentru toată viața.

R.R.: Apropo, părintele Viorel Cojocaru, cleric slujitor al Bisericii „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, pe care îl apreciez foarte mult, e unul din neamul spiritual al lui Alexe Mateevici, dar și redactor-coordonator al revistei *Luminătorul*, care se reeditează acum, unde pot fi găsite cele mai importante momente din viața socială, politică și bisericească a Basarabiei. Totodată, părintele Viorel Cojocaru este și singurul preot care ține slujbe în limbajul mimico-gestual și a fondat, în 2006, Biserica „Inima Tăcută”. Părintele Viorel Cojocaru merită un dialog aparte. Să continuăm.

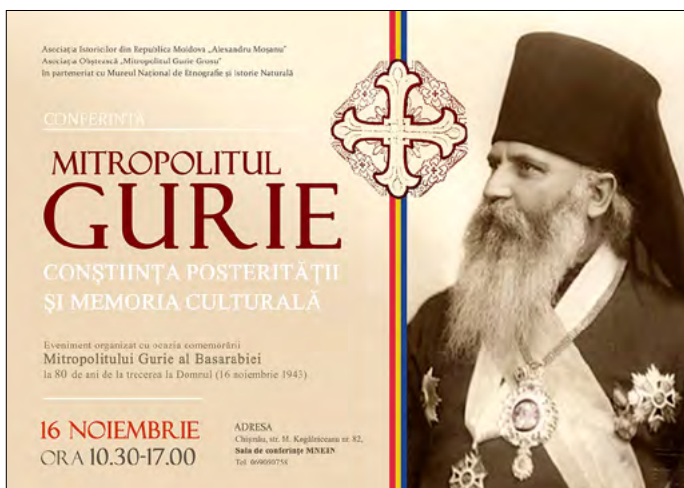
S.G.: ÎPS Gurie este fratele de bunel al soțului meu. Am descoperit aceasta fiind studentă în anul doi de studii, în anul 1977! Nu doar eu, ci și soțul a aflat tot atunci că bunelul său, părintele Andrei, înmormântat în curtea bisericii din satul Codreanca, este frate de mitropolit.

R.R.: Fac o ochire retrospectivă și revăd cât de emoționată erăți la lansarea primului volum despre Mitropolitul Gurie Grosu, alături de regretata dr. Maria Danilov și alți istorici. Ați păstrat fotografii? Ați putea face un album memorabil de la lansarea ce s-a desfășurat în minunata Sală cu Coloane Albe a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

S.G.: A fost o mare serbare a ortodoxiei acea lansare. Imaginile sunt foarte valoroase, mai ales dacă ținem cont că am fost onorați cu prezența de fețe bisericești de la ambele mitropolii. Primul volum editat în 2007, la aniversarea de 130 de ani de la naștere, cu concursul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, constituie o culegere de articole și studii evocative ale mai multor cercetători despre Mitropolitul Gurie Grosu al Basarabiei (1877-1943), în care am semnat și eu două articole, am elaborat tabelul cronologic și am selectat iconografia pentru 16 planșe.

R.R.: Îmi pare că anume atunci, la prima lansare, a fost împărțit visul de a vedea o trilogie despre Mitropolitul Gurie Grosu...

S.G.: A fost un vis spus cu jumătate de gură. Dar am continuat cercetările în diverse centre info-documentare din România și am izbutit, în anul 2016, către 140 de ani de la naștere, să scoatem un alt volum: *Mitropolitul Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei*, care propunea publicului cititor studii istorice, lucrări didactice și traduceri ale înaltului prelat cu comentariile și explicațiile de rigoare. Apoi, în 2018, a văzut lumina tiparului și cel de-al treilea volum – *Mitropolitul Gurie: Procesul și apărarea mea*, care constituie reeditarea cărții-memoriu cu același titlu a lui Gurie Grosu. Astfel, în anul 2018, trilogia *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură* a devenit realitate. Lansată în cadrul unei frumoase expoziții de lucrări și documente dedicate Mitropolitului la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, apoi prezentată la ample reuniuni la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău; la evenimentele dedicate Unirii (la Soroca, Galați,

Familia fratelui Mitropolitului Gurie – Andrei Grosu (1879-1953).

Cahul), la congresele de istorie a presei (la Cluj, Arad, Timișoara, Oradea, Iași) ș.a.m.d., trilogia s-a bucurat de o apreciazabilă pondere valorică. Nu doar aici, ci mai ales peste Prut. Toate volumele au apărut la Editura „Epigraf”, care și ea le-a promovat la târgurile și expozițiile de carte din spațiul românesc.

R.R.: A urmat și volumul patru, în colaborare cu părintele Viorel Cojocaru. Care este specificul lui?

S.G.: Mi-am dat seama că cele trei volume, care au apărut din 2007 până în 2018, au fost neîncăpătoare pentru materialele selectate. În cadrul simpoziunilor studențești, am pus accent pe studiarea istoriei presei și tematica revistei „Luminătorul” era mereu pe agenda investigațională. Activitatea de publicist și redactor a eruditului prelat era prea valoroasă ca să o lăsăm în umbră. Astfel, am ajuns să constatăm, examinând colecțiile anuale ale revistei (1908-1944), numărul impresionant de articole, predici, pastora-le și diverse acte semnate de Mitropolitul Gurie. Împreună cu redactorul actualei reviste „Luminătorul” (1991-2025), protoiereul Viorel Cojocaru, doctor în filosofie, care deține cea mai vastă colecție de 502 numere din cele 595 apărute din ianuarie 1908 până în martie 1944, am identificat 287 de materiale care poartă semnătura lui Gurie Grosu, am întocmit lista lor, am făcut repartizarea tematică, am reeditat și comentat o parte din lucrări, astfel redând

Una dintre cele 8 ediții ale
Abecedarului lui Gurie Grosu.

publicului un valoros material factologic. Credem că al IV-lea volum, *Mitropolitul Gurie și revista „Luminătorul”*, poate servi ca linie de start pentru altă trilogie.

R.R.: Toate cele patru volume au fost lansate la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”?

S.G.: Da, ne-am bucurat de fiecare dată de ospitalitatea și buna organizare de evenimente, prin care Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este binecunoscută. Este tocmai momentul să amintesc de colaborarea strânsă pe domeniul cercetării, pe care am avut-o anume cu Biblioteca Municipală în

anii 2002-2008 (doi ani și în calitate de șefă a Departamentului Studii și Cercetări). Am pus umărul și la elaborarea primului Catalog al presei naționale – *Presa Basarabeană de la începuturi până în anul 1957* (2002), ediție îngrijită de doctorul conferențiar Lidia Kulikovski. Apropo, *Mitropolitul Gurie Grosu* și Biblioteca Municipală au același an de naștere – 1877.

R.R.: Și acum, „cireașa de pe tort” – recenta lansare a celui de-al cincilea volum – a monografiei *Mitropolitul Gurie Grosu – discurs identitar*. Acest volum, mai drag cercetătoarei Silvia Grossu, pentru că este o lucrare de un singur autor, întregeste o muncă de decenii dedicată Mitropolitului Gurie Grosu. Lansarea volumului a avut loc în Sala istorică „Maria Cibotari” a Bibliotecii Naționale din Chișinău. Atunci, v-am adresat primele felicitări, le reiterez și acum.

S.G.: Mulțumesc frumos! Cred că aș putea, la o eventuală soliditate, să scriu o carte despre această carte. Da, monografia este rezultatul cercetărilor științifice pe parcursul a mai multor ani, constituind o parte din teza pentru titlul de doctor habilitat, pe care am susținut-o în iunie 2024. Astfel, am validat ipoteza interdisciplinară a discursului identitar și al operei ierarhului cărturar. Toate argumentele expuse converg spre ideea de legitimare identitară a operei (axate pe discursul epidictic și cel identitar) Mitropolitului Gurie, fiind puse bazele analizei discursului identitar, prin evidențierea disocierilor și tangențelor dintre discursul identitar al

Prezentarea trilogiei la Biblioteca „Basarabia” (Soroca, 2019).

ortodoxiei și cel al conștiinței naționale. Volumul oferă largi deschideri spre domeniile istoriei, științelor comunicării, retoricii, antropologiei religiei etc. Pe lângă cele trei capitole sunt prezente și componentele obligatorii unui demers științific: liste de abrevieri și figuri, introducere, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe, indice de nume. Consider volumele apărute până acum cea mai mare realizare a mea în plan profesional.

R.R.: N-aș putea spune că acest lucru s-a produs ca prin minune. El s-a produs grație unui mare efort de cercetare, dar și de mișcare: ați călătorit mult, căutând pașii și urmele lui Gurie Grosu...

S.G.: Mulțumesc mult pentru apreciere! Calific această activitate drept un gest de recunoștință pentru Mitropolitul Gurie Grosu. Dar este și un efort cumulat al istoricilor, fețelor bisericești, instituțiilor publice, al administrației locale și a bunilor creștini pentru ca personalitatea Mitropolitului Gurie să revină pe circuitul neuitării. Numele lui este înveșnicit prin organizarea simpozioanelor științifice naționale (1993, București; 1998, 2007, Chișinău), prin redenumirea unei străzi din cartierul Telecentru al capitalei, prin înălțarea unor busturi – primul ridicat de consătenii lui din Nimoreni, raionul Ialoveni (1995), și al doilea – pe Aleea Cărturarilor din Scuarul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” (Chișinău, 2017). La Nimoreni și gimnaziul, și strada principală poartă acest onorabil nume, iar recent, la 6 mai 2025, a fost edificat în fața școlii un bust în bronz al marelui înaintaș. Cât este de important să valorificăm personalitățile care au consolidat rădăcinile noastre? Cine ar putea reda în cuvinte acest enorm travaliu?

R.R.: Când a fost creată Asociația „Mitropolitul Gurie Grosu”? Ce tip de activități/servicii oferiți publicului?

S.G.: În martie 2014, a fost înființată organizația non-guvernamentală „Asociația obștească Mitropolitul Gurie Grosu”, care, pe parcursul a peste zece ani, desfășoară ample activități de caritate și de susținere culturală. Dacă e să ne referim la activitățile culturale, atunci trecem în revistă, prioritar, pe cele editoriale, despre care am vorbit deja. Astfel, de la fondare, Asociația s-a remarcat printr-o suită de manifestări științifice și culturale de înveșnicire a memoriei ÎPS Gurie, organizând simpozioane la aniversarea a 140-a de la naștere (2017) și la 80 de ani de la trecerea la cei dreپți (2023). Editarea trilogiei *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură* (2007-2018), a culegerii de articole *Mitropolitul Gurie Grosu și revista „Luminătorul”* (2022, în colaborare cu protoiereul Viorel Cojocar) și a monografiei subsemnatei *Mitropolitul Gurie – discursul identitar* (2023) constituie nucleul evenimentelor culturale de comemorare. Să amintim că anul 2020 a fost remarcabil pentru asociația noastră prin lansarea, pe 20 februarie, la cinematograful „Odeon”, a documentarului *Gurie. Mitropolitul*, eveniment dedicat aniversării a unui centenar de la ridicarea Arhimandritului Gurie în demnitate arhierescă.

Printre activitățile de promovare a imaginii mitropolitului menționăm numeroase emisiuni radio (Radio Moldova, Radio Chișinău), emisiuni la televiziunea publică Moldova 1 („Cultura

Comemorarea și Conferința științifică la mănăstirea Noul Neamț
(s. Chițcani, Bender, 2017).

azi” din 21 decembrie 2013) și TVR Moldova, la postul de televiziune Trinitas (România) – „Talent și efort. Mitropolitul Gurie (Grosu) al Basarabiei” (29 septembrie 2016), prezentări la târgurile de carte de la Iași, Galați, Chișinău, mese rotunde, conferințe...

Efortul nostru a fost de bun augur și pentru activitățile filantropice. Astfel, pe parcursul a cinci ani, asociația noastră, în colaborare, în special, cu Asociația filantropică „Pro-Humanitate” din Germania, a distribuit ajutoare umanitare în Chișinău și în raioanele Ialoveni, Strășeni, Soroca, Orhei ș.a., în sumă totală de peste 550 de mii de euro. De asemenea, în 2019-2020, asociația noastră a contribuit la deschiderea, în perioada rece a anului, a unor cantine sociale temporare pentru persoanele social-vulnerabile. În 2019-2020, asociația și-a propus extinderea activităților sale sociale, implementând proiectul de antreprenoriat „Cu bine spre bine”, finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat de Suedia prin intermediul Fundației Est-Europene. Apoi, prin instituirea unui serviciu alternativ – cantina socială mobilă destinată persoanelor în etate aflate în dificultate în or. Ialoveni și în satele din împrejurimi. Din 2023, am reluat cooperarea cu Asociația filantropică „Pro-Humanitate” din Germania, distribuind anual cel puțin cinci-șase camioane cu diferite ajutoare umanitare pentru școli, spitale, centre sociale sau direct pentru persoanele social-vulnerabile. Doar în 2024 au fost distribuite bunuri în sumă de peste 200 de mii de euro.

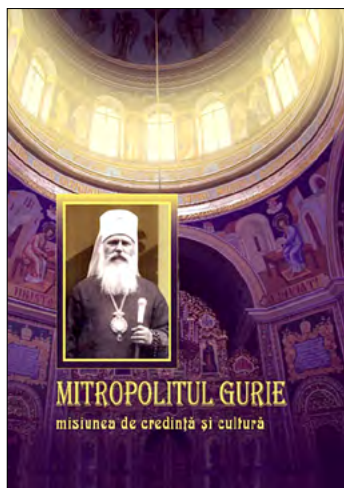
Un dialog despre primele două volume ale trilogiei cu jurnalista Alina Chiriac-Ivașcu la Radio Moldova (2017).

Academicianul Mihai Cimpoi și muzeograful Vasile Malanetchi
la evenimentul de lansare a celui de-al treilea volum al trilogiei
(28 aprilie 2018, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”)

În 2024, în cadrul ședinței membrilor asociației, a fost aprobat conceptul „2027 – Anul Mitropolitul Gurie”. Relevante în acest context sunt demersurile de comemorare a vrednicului ierarh Gurie Grosu la aniversarea a 150-a de la naștere (2 ianuarie 2027), înaintate de asociația noastră celor două mitropolii din Republica Moldova și instituțiilor publice. Ele prevăd o suită de evenimente, între care: edificarea unui monument statuar la Chișinău, pregătirea materialului expozițional pentru o casă memorială „Mitropolitul Gurie al Basarabiei” în incinta casei monahiei Eliconida, sora ierarhului, la mănăstirea Răciula, din raionul Călărași (Mitropolia Moldovei); organizarea unui Simpozion științific național cu participare internațională la Universitatea de Stat din Moldova, cu implicarea Facultății de Istorie și Filosofie, a Facultății de Teologie Ortodoxă și a Facultății Jurnalism și Științe ale Comunicării. E salutară și implicarea Mitropoliei Basarabiei în promovarea conceptului respectiv.

R.R.: Pe finalul acestui dialog, m-am gândit să evidențiem cele mai importante fapte ale Mitropolitul Gurie, demne de urmat de către clericii de astăzi. Să nu uităm: a editat primul *Abecedar*, din care au învățat generații de români basarabeni, între care și părinții mei. Apropo, zilele trecute, într-o emisiune televizată, Lică Sainciuc (urmaș al celui mai longeviv cuplu de artiști plastici – Glebus

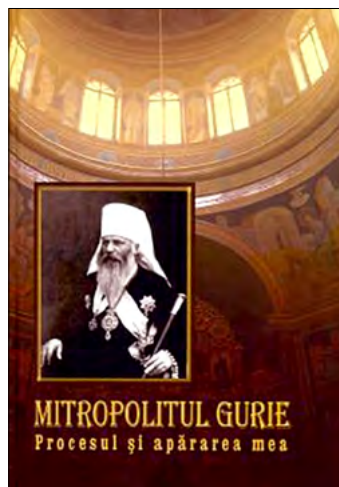
Sainciuc și Valentina Rusu-Ciobanu) a vorbit foarte frumos despre această primă carte în limba noastră.

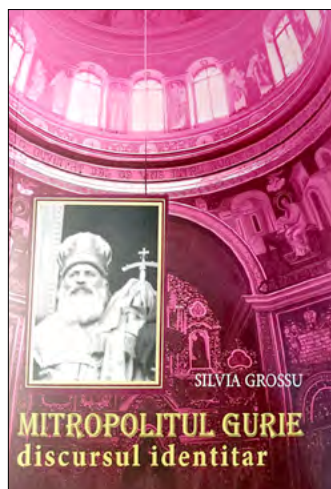
S.G.: Da, meritele sale, doar enumerate, impresionează puternic. În condițiile unei rusificări pronunțate în Basarabia până la 1917, ieromonahul (din 1909 – arhimandritul) Gurie Grosu, fervent misionar, a insistat pentru oficierea serviciului divin în limba română, a contribuit substanțial la redeschiderea tipografiei eparhiale la Chișinău (1906), a elaborat și a redactat numeroase cărți cu caracter laic și bisericesc, a publicat un număr impresionant de articole în ziarele și revistele basarabene. Gurie Grosu a binecuvântat

Actul Unirii Basarabiei din 27 martie 1918, a promovat reforma ecleziastică în perioada interbelică, a pus umărul la întemeierea Patriarhiei Române. Tot lui datorăm crearea primei instituții de învățământ superior din Basarabia – Facultatea de Teologie, fondarea revistelor cu profil religios *Studentul* (1928) și *Misionarul* (1929) și multe altele. O precizare pentru primul *Abecedar* cu grafie latină din acest teritoriu: el a avut opt ediții în perioada interbelică și a servit cauzei românismului și în perioada războiului, în teritoriile administrate de statul român, inclusiv Odessa.

R.R.: Ce urmează? Un nou studiu de cercetare? Un nou volum?

S.G.: Suntem convinși că promovarea operei Mitropolitului Gurie, prin reeditarea studiilor și lucrărilor incluse în cele cinci volume sus-menționate, poate facilita o mai bună familiarizare cu istoria Basarabiei. Deoarece acestea nu mai sunt disponibile decât în unele biblioteci, iar solicitarea acestor lucrări rămâne pe ordinea de zi, am decis să inițiem o colecție pentru reeditarea volumelor în format casetă. Sperăm să dăm de persoane cu drag de istoria neamului și cu posibilități de a pune umărul la realizarea unui proiect atât de valoros. Urmează o muncă de pregătire pentru reeditare – revizuirea conținutului, completarea volumelor

și ajustarea unor compartimente, unificarea unor segmente etc.

Actualmente, suntem într-un vast proces recuperatoriu de valori identitare. Reconsiderarea moștenirii culturale revendică în mod cert revalorificarea integrală și a activității culturale și ecleziastice a Mitropolitului Gurie Grosu. Eforturile de repunere a acestei personalități în Panteonul național trebuie să fie cu mult mai intense și mai bine coordonate de instituțiile publice. Deoarece am constatat și am menționat de mai multe ori însemnătatea și complexitatea activității ilustrului arhipăstor al neamului, stăruim în continuare asupra misiunii de reconsiderare a locului său

în galeria de personalități marcante pentru istoria noastră. Și, în această ordine de idei, mai avem foarte multe de recuperat.

R.R.: Ați fost binecuvântați în această muncă de cercetare și căutare de ÎPS Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului? ÎPS l-a cunoscut pe Mitropolitul Gurie în cea mai tristă perioadă a vieții sale, când s-a aflat la Mănăstirea Cernica, unde a și fost înmormântat.

S.G.: Cu părere de rău, n-am reușit să stabilim o colaborare.

R.R.: De mult îmi doresc să realizez un interviu cu ÎPS Calinic. Cred că aceasta ar fi prima întrebare: cum l-a cunoscut pe Mitropolitul Gurie Grosu? O alta ar fi despre prietenia cu poetul, parlamentarul și omul de credință Ioan Alexandru, care m-a binecuvântat la scrierea convorbirilor de suflet.

Fotografii: Europa Liberă Moldova, arhiva personală a Silviei GROSSU